

ВИПУСК 3.

**ВЕРЕСЕНЬ – ЖОВТЕНЬ
2022 РОКУ**

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

ВИПУСК 3.
ВЕРЕСЕНЬ – ЖОВТЕНЬ
2022 РОКУ

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ. Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України. **ВИПУСК 3. ВЕРЕСЕНЬ – ЖОВТЕНЬ 2022 РОКУ** / Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Листопад 2022. 32 с.

Цей звіт підготувала команда Українського незалежного центру політичних досліджень у межах діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості. Ця громадська ініціатива започаткована в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної Платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Шлях до цього – забезпечення діалогових практик у суспільстві, надання пропозицій владі у виробленні відповідних політик, зокрема щодо стійкості та соціальної згуртованості, а також забезпечення суспільної обізнаності з цими процесами. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проєкту «Побудова стійкості у конфлікті шляхом діалогу».

Звіт базується на даних про події в областях України, що мають значення для формування політики національної стійкості. Відбір областей здійснено на основі аналізу зміни згуртованості мешканців Донецької, Луганської, Харківської, Херсонської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької і Львівської областей внаслідок розгортання бойових дій. Для збору даних ми вирізняємо тимчасово окуповані території, прифронтові та території, розташовані в тилу.

УНЦПД висловлює подяку за надані матеріали учасникам регіональної мережі Національної Платформи стійкості та згуртованості – Дмитрові Арабаджієву, Надії Бабарикіній, Дементію Белому, Анатолію Бойку, Ігорю Гавраді, Ігорю Доцякові, Михайлові Золотухіну, Оксані Івасів, Олені Литвин, Олені Ніжельській, Андрію Романенкові, Назару Хамулякові.

Укладачі звіту – Світлана Горобчишина (текст, загальна редакція), Ольга Коваленко (менеджерка Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості), Валерія Скворцова (координаторка проєкту)
Редакторка – Мар'яна Добоні
Дизайнер – Сергій Буравченко

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості <http://national-platform.org/> та сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	05
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ	08
1. Зміни в системі управління	08
1.1. Рішення окупаційної влади	09
1.2. Доступ до публічної інформації	12
2. Гуманітарна ситуація	13
2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади	14
2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування	15
2.3. Евакуація	15
3. Робота над ідентичністю	16
3.1. Зміни в стандартах освіти	16
3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	17
4. Зміни в соціальній структурі	17
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	17
II. ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ	19
1. Зміни в системі управління	19
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	19
1.2. Доступ до публічної інформації	20
2. Робота над ідентичністю	20
2.1. Дискусії про національну ідентичність. Спільні цінності	20
2.2. Мова: мова управління та публічної сфери, освіта, ЗМІ, мова повсякденного спілкування	20
2.3. Зміни в стандартах освіти	21
2.4. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	21
2.5. Свобода віросповідання	21
3. Спільна справа	22
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	22
3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами	23
4. Зміни в соціальній структурі	25
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	25
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	25
4.3. Потреби учасників територіальної оборони. Реагування. Мобілізація	27
МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ	28

РЕЗЮМЕ

Тимчасово окуповані території

Протягом вересня – жовтня відбулося відразу кілька знакових подій. У результаті успішних дій Збройних Сил України на Харківщині було звільнено понад 420 населених пунктів. Серед деокупованих міст – Ізюм, Балаклія, Куп'янськ, Вовчанськ. Тимчасово окупованими залишалися менше ніж 2% області.

Українські військові провели вдалий контрнаступ, внаслідок якого було звільнено кілька важливих населених пунктів на півночі Донецької області. Серед них місто Лиман – важливий логістичний хаб і залізничний вузол. Окрім того, звільнення Лиману відкрило шлях до деокупації Луганської області.

Наприкінці вересня розпочався наступ Збройних Сил України на Херсонщині, у результаті якого було звільнено 29 населених пунктів. Станом на кінець жовтня Україна контролювала майже 9% території області.

Своєю чергою система державної влади України продемонструвала як спроможність розв'язувати завдання, пов'язані з війною, так і вміння швидко налагоджувати мирне життя на звільнених територіях. На цьому етапі можна говорити про значну ефективність взаємодії між органами влади, міжнародними й локальними організаціями.

Зросла співпраця владних інститутів між різними регіонами країни. Це можна простежити на прикладі забезпечення обов'язкової та масової евакуації, а також відкриття хабів для надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам. Створення таких просторів для підтримання локальної ідентичності – цікава ініціатива, яка не використовувалася раніше. Зокрема, місто Маріуполь може стати першою громадою, якій вдалося зберегти певну структурованість і згуртованість попри відсутність фізичного зв'язку з цією територією. Уперше в новітній історії України ми бачимо приклад, коли люди, які змінили місце проживання, намагаються не асимілюватися, а зберегти зв'язок з рідною громадою.

Майже вся територія Луганської області залишалася окупованою. Водночас на початку жовтня з'явилося повідомлення, що Україна взяла під повний контроль сім населених пунктів.

Ще одна знакова подія – спроба юридичного оформлення анексії тимчасово окупованих територій України, так званих «ДНР» і «ЛНР», Запорізької та Херсонської областей. На той час Росія не контролювала повністю жодну з них. Фактично становище згаданих областей мало змінилося, проте цей крок разом з неможливістю захистити території після зміни їх статусу виглядає як жест відчаю російського керівництва.

Президент України Володимир Зеленський 4 жовтня видав [указ № 687/2022](#) про нікчемність рішень президента Російської Федерації Володимира Путіна щодо спроби анексії Криму, Херсонської, Запорізької, Донецької і Луганської областей.

19 жовтня Володимир Путін підписав указ [про введення воєнного стану](#) в окупованих частинах Херсонської, Запорізької, Луганської та Донецької областей. Він почав діяти з 20 жовтня, проте не відомо, на який час його запроваджено.

З 18 жовтня окупаційна влада в правобережних громадах Херсонської області та Херсоні оголосила «переміщення» цивільного населення. З 19 жовтня «евакуація» стала обов'язковою для деяких категорій населення (представників окупаційної адміністрації, працівників бюджетної сфери, у тому числі вчителів). З 22 жовтня «евакуація» стала обов'язковою для всіх. Для збільшення «охочих» узяти участь в «евакуації» російська влада вживала заходи залякування. Так, уночі на телефони мешканців області приходили повідомлення про те, що Збройні Сили України будуть обстрілювати житлові квартали, тому треба терміново евакуюватися.

Упродовж «евакуації» з Херсона окупантська адміністрація разом із сучасним медичним обладнанням лікарень, офісним майном, майном банків та установ, колекціями музеїв «евакуувала» й кілька пам'ятників – генерала Маргелова, генералісімуса Суворова, адмірала Ушакова та князя Потьомкіна. Також окупанти відкрили склеп Потьомкіна в Єкатерининському соборі й забрали його останки, ще раз підкресливши надмірну важливість для своєї ідеології всіх цих духовних скреп.

1 вересня делегація МАГАТЕ із 14 експертів побувала на Запорізькій АЕС у тимчасово захопленому Энергодарі. Експерти на чолі з Рафаелем Гроссі провели на території станції кілька годин, залишивши там двох представників місії. Гендиректор МАГАТЕ зазначив, що делегація встановлює постійну присутність на ЗАЕС.

6 вересня МАГАТЕ опублікувало звіт за підсумками візиту, у якому сказано про гостру потребу вжити тимчасових заходів, щоб запобігти ядерній аварії, зокрема встановити безпечну зону навколо Запорізької АЕС. Агентство також закликала припинити обстріли в районі станції, але не уточнило, хто веде вогонь. 15 вересня ухвалено [резолуцію](#) МАГАТЕ з вимогою до РФ припинити окупацію Запорізької АЕС. Тим часом російські окупанти тиснули фізично та морально на працівників станції, щоб вони підписали контракти з Росатомом.

Території під управління українського уряду

10 жовтня російські війська завдали наймасовішого від початку повномасштабного вторгнення ракетного удару по всій території України. Росіяни [застосували](#) крилаті ракети повітряного, морського та наземного базування, балістичні ракети, зенітні керовані ракети, розвідувальні та ударні безпілотні літальні апарати типу «Shahed-136». [Від обстрілів](#) загинули 23 людини, ще 100 було поранено. «Особливу увагу» окупанти [приділили об'єктам критичної інфраструктури](#). Загалом було випущено понад 80 ракет, близько половини знищила українська система протиповітряної оборони. Через ракетні обстріли було знеструмлено тисячу населених пунктів. У деяких громадах було відсутнє водопостачання, також були перебої зі зв'язком та Інтернетом, не працювала система оповіщення про повітряні тривоги. Через завдані пошкодження місцева влада закликала населення та бізнес заощаджувати електроенергію в пікові години.

Суспільно-політична ситуація в західних і південних цільових областях дослідження характеризується низьким рівнем політичної активності основних партійних структур і суспільним консенсусом щодо пріоритетності протистояння російській збройній агресії. Органи виконавчої влади діяли в межах визначених повноважень.

Поряд з уже традиційними формами волонтерської діяльності виникали мистецькі, культурологічні та спортивні проекти, спрямовані на допомогу Збройним Силам України.

Тривала релокація бізнесу. Підприємства, які переїхали, налагоджували безперебійну систему роботи, наповнювали місцеві бюджети та створювали робочі місця як для внутрішньо переміщених осіб, так і місцевого населення.

У цільових громадах тривала дерусифікація та деколонізація назв вулиць й інших топонімічних об'єктів. За [результатами соціологічного опитування](#), проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва разом із соціологічною службою Центру Разумкова з 5 по 12 серпня, 57% українців підтримували ідею перейменування вулиць та інших топонімів, пов'язаних з РФ, Російською імперією та Радянським Союзом.

Відповідно до результатів соціологічного опитування, половина українців вважала діяльність Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП) такою, що сприяє російській агресії. Зокрема, респондентів попросили обрати з двох суджень те, з яким вони більшою мірою погоджуються. Так, 51,8% опитаних вважали, що діяльність УПЦ МП скоріше сприяє російській агресії. Водночас 11,1% обрали думку, що діяльність УПЦ МП скоріше сприяє обороні України. 37,1% було важко відповісти на запитання.

Також актуалізувалася проблема медичної та соціально-психологічної реабілітації українців, які постраждали від війни.

Отже, у цільових областях моніторингу зберігався високий рівень згуртованості та стійкості, що характеризувався:

- відсутністю суттєвих відкритих протистоянь у політичній сфері або між органами влади;
- збереженням позитивного лідерства більшої частини органів місцевого самоврядування щодо життєзабезпечення своїх громад і підтримки внутрішньо переміщених осіб там, де це актуально;
- збереженням потужного волонтерського руху, який працює як на Збройні Сили України, так і підтримку переселенців і навіть місцевих мешканців, які опинилися в складних умовах;
- відсутністю відкритих етнічних і релігійних конфліктів;
- високим рівнем продовольчої безпеки;
- стабільною роботою банківської та фінансової систем.

Водночас зберігалися такі виклики:

- загроза масованих ракетних ударів по критичній інфраструктурі;
- проходження населенням опалювального сезону;
- відсутність ефективної комунікації та прозорості ухвалення рішень, які знижують рівень суспільної довіри до влади;
- зменшення обсягів гуманітарної допомоги та моральне й ресурсне виснаження багатьох волонтерів, особливо малих і маловідомих рухів;
- домінуюча роль і високий вплив УПЦ МП, незважаючи на війну;
- соціальні конфлікти між переселенцями та місцевими мешканцями в громадах, де велика кількість перших;
- відновлення «паливної кризи» або інших криз, пов'язаних з товарами першої потреби.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

З початку вересня в Харківській області проводився активний контрнаступ Збройних Сил України (далі – ЗСУ), який дозволив звільнити [421 населений пункт](#) області, серед яких районні центри Куп'янськ та Ізюм. Станом на 20 жовтня під тимчасовою окупацією перебувало близько [30 населених пунктів](#) (менше ніж 2% області). На початку місяця спостерігалось незначне зменшення активності ракетних обстрілів і загрози ризику артилерійських атак. Найбільше страждали ті громади, що залишилися безпосередньо на лінії фронту або прикордонні. З 10 жовтня протягом тижня зростає інтенсивність ракетних обстрілів з боку РФ по об'єктах критичної інфраструктури – серед них підприємства енергетичного сектору.

ЗСУ продовжили визволення північних районів Донецької області. Це стало можливим після розгортання успішної наступальної операції, внаслідок якої 10 вересня було звільнено місто Ізюм Харківської області. Після цього ЗСУ почали розвивати наступ у напрямку Донецької області, звільнивши 12 вересня місто Святогірськ – найпівнічніший великий населений пункт Донецької області. 17 вересня було звільнено селища [Щурове](#) та [Діброва](#). Після цього військові продовжили оточувати та блокувати місто Лиман. 4 жовтня в Лимані [урочисто підняли](#) державний прапор України.

Війська загарбника зосередили свої наступальні операції навколо Бахмута. Найбільш запеклі бої тривали зі сходу та півдня міста. Міста Бахмут і Соледар зазнавали постійних обстрілів з боку росіян. Фактично під обстріли регулярно потрапляли всі міста області. Станом на середину жовтня уряд України контролював понад 50% території Донецької області.

Також наприкінці вересня розпочався наступ ЗСУ на Херсонщині, у результаті якого було звільнено 29 населених пунктів. На час написання цього звіту Україна контролювала майже 9% території області. Завдяки вогневому контролю в жовтні ЗСУ знищили місця розташування командних пунктів, військових підрозділів окупантів, бойових складів і бойових позицій. Проте ворог не планував відступати. Навпаки – він концентрував у регіоні значну військову силу та здійснював спеціальні інформаційно-психологічні заходи з введення в оману українських військових і залякування місцевого населення. Зокрема, відбувалася «термінова евакуація місцевого населення з правобережної частини Херсонської області» та розповсюджувалися чутки про нібито готовність завдати по правобережжю удар тактичною ядерною зброєю або загрозу підриву дамби Каховської ГЕС, що призведе до екологічної катастрофи.

На початку жовтня було повідомлено, що Україна взяла під повний контроль сім населених пунктів у Луганській області. Варто зазначити, що ворог продовжував накопичувати техніку та війська на окупованій частині області. У місцевих телеграм-каналах повідомлялося про активну розбудову оборонних споруд уздовж лінії фронту.

Протягом звітного періоду тимчасово окупованими залишалися понад 60% території Запорізької області. Особливо важким був жовтень для міста Запоріжжя – обстріли щодня, руйнування житлових будинків і цивільної інфраструктури. Також складна ситуація спостерігалася в Оріхові та Гуляйполі.

1. Зміни в системі управління

>> ЗАКОННІ МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ В ПЕРІОД ОКУПАЦІЇ РЕГІОНУ

1 вересня 2022 року [указом](#) Президента України на території Донецької області було створено кілька нових місцевих військових адміністрацій (далі – ВА). Зокрема, у Покровському районі – Мир-

ноградську, Добропільську, Селидівську та Покровську міські ВА. 30 серпня Верховна Рада України ухвалила [постанову](#), якою делегувала начальникам ВА Донецької області додаткові повноваження органів місцевого самоврядування (далі – ОМС). Окрім повноважень, передбачених Законом України «[Про правовий режим воєнного стану](#)», вони будуть здійснювати повноваження відповідних сільських, селищних, міських рад, їхніх виконавчих комітетів, відповідних сільських, селищних, міських голів.

У звітному періоді значним чином трансформувалися ОМС Луганської області, релоковані на підконтрольну територію. 23 вересня оприлюднено указ Президента України [№ 665/2022](#) «Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Луганській області». Було створено чотири ВА на базі колишніх військово-цивільних адміністрацій (далі – ВЦА) Щастинського району та 16 ВА, що замінили колишні ОМС. Таким чином, станом на жовтень у Луганській області були 23 ВА та 3 ВЦА.

На деокупованих територіях Харківської області було створено близько [13 ВА](#). Очільниками стали колишні управлінці регіонів, а також мери та керівники міст. Дискусійним залишилося питання про належність деяких з них до партій, діяльність яких [заборонена](#) на території України, а депутати позбавлені мандатів. Призначення керівників, що вже управляли областю, дало можливість забезпечити правонаступність і високий ступінь обізнаності з локальними політичними та економічними питаннями.

Національна поліція та Служба безпеки України проводили активні слідчі дії з виявлення колаборантів і людей, які співпрацювали з окупаційною адміністрацією армії Росії. Загальна кількість катівень, виявлених на території області, – [22](#).

Для покращення координації дій між волонтерськими організаціями та ОМС на Харківщині було створено [Координаційний штаб](#), який мав займатися організаційними та моніторинговими питаннями стосовно ситуації в області. Після цього повідомлень про його активну діяльність не з'являлося.

Ситуація на деокупованих територіях Харківщини протягом аналізованого періоду залишалася вкрай важкою. Перш за все були запроваджені стабілізаційні заходи для [відновлення](#) нормального функціонування всіх важливих систем області. Жителів просили тимчасово не повертатися у звільнені громади, адже залишався дуже високий ризик мінної небезпеки, який міг призвести до втрат серед цивільного населення.

Міністерство з питань реінтеграції та тимчасово окупованих територій України [звітувало](#) про перші кроки Координаційного штабу деокупованих територій. Насамперед ідеться про успіхи у відновленні функціонування критичної інфраструктури, відкритті фінансових установ (мобільних і стаціонарних банків, банкоматів), а також поштових відділень і перевезень.

За даними моніторингу, голова Херсонської обласної військової адміністрації (далі – ОВА) Ярослав Янушевич протягом звітного періоду відвідав звільнені села області. Серед його головних обіцянок – відновлення електропостачання, надання твердого палива й буржуйок для населення, відновлення роботи відділень Укрпошти, яка повинна відразу розпочати соціальні виплати, відновлення мобільного зв'язку, відкриття автобусного сполучення. Уже запрацював безкоштовний маршрут до Кривого Рогу. Важливим кроком до зміцнення виконавчої гілки влади стало призначення керівників 15 ВА, нещодавно створених у Херсонській області.

1.1. Рішення окупаційної влади

>> ПРОВЕДЕННЯ КВАЗИРЕФЕРЕНДУМІВ

19 та 20 вересня окупаційні адміністрації частин Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей одна за одною оголосили про проведення квазіреферендумів про вступ у склад Росії.

У Донецькій області 20 вересня «Народна рада «ДНР» [ухвалила](#) так званий закон «[О референдуме Донецкой Народной Республики по вопросу о вхождении в состав Российской Федерации на правах субъекта Российской Федерации](#)». Цей «документ» містив усього 16 пунктів, які описували процедуру проведення голосування, діяльність комісії, спостерігачів, і запроваджував обов'язкове виконання рішення «референдуму» без будь-якого додаткового законодавчого оформлення.

Окрім того, було вирішено, що «референдум» триватиме п'ять днів – з 23 по 27 вересня. При цьому переважна частина голосування мала відбутися за межами дільниць. На їх роботу відводився

лише останній день. Усі інші дні голосували в трудових колективах, громадських місцях і за місцем проживання мешканців окупованих територій.

За даними моніторингу, у ст. 12 цього «закону» було зазначено, що «участник Референдуму включається в список учасників Референдуму тільки на одном участку Референдуму». Утім, окупаційні адміністрації не мали доступу до українського реєстру виборців, а, за даними з відкритих джерел, власний реєстр не створили. Таким чином, під час проведення «референдуму» не існувало механізму недопущення багаторазового «голосування» однією й тією ж людиною. В умовах фактичної відсутності системи сталих місць для голосування це нівелювало навіть теоретичну можливість використання «референдуму» як способу вимірювання суспільних настроїв.

Те саме відбувалося і в Луганській області. До [так званого «голосування» допускалися «виборці»](#) не тільки з «паспортом» так званої «ЛНР», паспортом громадянина України, а й ті, хто має тимчасове посвідчення, видане у зв'язку із втратою документів. Також можна було «голосувати» не за місцем реєстрації. Для цього не потрібно було жодних відкріпних талонів. Усіх охочих вручну безпосередньо на місці вносили до додаткових списків. Кількість учасників цієї «каруселі» була необмежена.

Також для створення видимості масовості «виборчі дільниці» облаштовували просто на нечисленних промислових підприємствах. Відмова від участі в «голосуванні» загрожувала втратою роботи та затриманням озброєними людьми, які супроводжували кожну «виборчу скриньку». Для [імітації «високої явки»](#) працівники «виборчих комісій» у супроводі озброєних військовослужбовців РФ змушували жителів голосувати безпосередньо в місцях їх проживання.

У Запорізькій області напередодні так званого [«референдуму»](#) окупанти привезли до Мелітополя, Бердянська та Енергодара людей з Криму, щоб створити картинку для російської пропаганди. Чергова вистава відбулася біля Запорізької АЕС, де запрошена масовка видавала себе за персонал атомної станції. Вони роздавали інтерв'ю російським пропагандистським ЗМІ та показово заповнювали бюлетені й кидали їх в урни. Міський голова Мелітополя [Іван Федоров](#) наголосив, що нічого схожого на волевиявлення, демократію або ж вибори на окупованих територіях не відбувалося.

27 вересня російська влада перейшла до фіналізації спроби анексії тимчасово окупованих територій. 30 вересня – 5 жовтня відбулися формальні процедури, які завершилися підписанням Володимиром Путіним «федеральних конституційних законів про прийняття до РФ» тимчасово окупованих територій Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей України.

«Договори», що регламентували різні аспекти «приєднання», передбачали, що від дня прийняття до РФ «нових суб'єктів» і до 1 січня 2026 року діє перехідний період, протягом якого врегулюватимуться питання інтеграції «суб'єкта» в економічну, фінансову, кредитну й правову систему Росії, систему органів державної влади РФ, а також питання виконання військового обов'язку і несення військової служби на територіях «суб'єктів». Зокрема, мешканці окупованих територій мали призватися на строкову службу до РФ з 2023 року.

5 жовтня в російських ЗМІ почала розповсюджуватися інформація про те, що планується створення нового федерального округу, який об'єднає окуповані території Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей, але рішення з цього приводу ще не ухвалено. До 1 червня 2023 року окупанти планували створити територіальні підрозділи федеральних органів виконавчої влади та прокуратури й забезпечити функціонування судової влади.

Окупанти у Василівці (Запорізька область) почали будувати [«держкордон»](#), намагаючись його облаштувати так, як це було після незаконної анексії Криму чи окупації Донбасу, встановлювали свої правила його перетину, фактично заблокувавши евакуацію українців.

У Донецькій області окупаційна влада продовжила інтеграцію окупованих територій до складу РФ. Зокрема, у Донецьку [почали видавати](#) індивідуальні рахунки застрахованої особи в системі обов'язкового пенсійного страхування РФ. У Донецьку також було [відкрито відділення федеральної казначейської служби](#) РФ. З 4 жовтня на окупованих територіях [перестали видавати «паспорти»](#) так званої «ДНР» (їх видавали з березня 2016 року).

Керівництво окупаційної адміністрації прозвітувало, що ліквідувало митні пости на адміністративних межах з іншими суб'єктами РФ. Водночас між РФ і так званою «ДНР» залишалися пункти пропуску вантажів і громадян.

За даними моніторингу Херсонської області, до 31 грудня 2022 року окупанти дозволили обіг української гривні, але «офіційною валютою» став російській рубль. 14 жовтня [було оголошено](#), що всі громадяни України, особи без громадянства та їхні діти, які проживають на території Херсонської області на «момент вступу до складу Росії», отримують російське громадянство.

Проте всі ці процеси в Херсонській області припинилися після 18 жовтня, коли спочатку було оголошено про «переміщення» населення з правобережної частини області на лівий берег, а потім 19 жовтня Володимир Путін підписав указ [про введення воєнного стану](#) в окупованих частинах Херсонської, Запорізької, Луганської та Донецької областей. Після цього гауляйтер Херсонської області [Володимир Сальдо](#), якого напередодні призначили тимчасово виконуючим обов'язки «губернатора», оголосив, що влада в області переходить до військових. З 19 жовтня було оголошено, що цивільні органи «влади» окупантів покидають Херсон та інші населені пункти правобережжя, відповідно на цій території всі процеси в межах анексії призупинилися.

>> ФІНАНСИ

За даними моніторингу Херсонської області, завдяки оголошенню «евакуації» відбувся обвал курсу рубля в Херсоні. Мешканці обласного центру намагалися активно позбутися рублів, які вони отримали за різні виплати. Якщо 12 жовтня тисячу російських рублів можна було продати за 750 грн, 16 жовтня – за 620 грн, то 20 жовтня – за 300 грн.

На момент написання звіту на тимчасово окупованих територіях Запорізької області паралельно з гривневою зоною впроваджувалася рублева за заниженим курсом 1:1, відчувався дефіцит гривневої готівки.

19 вересня Луганська ОВА [повідомила](#), що окупанти штучно знецінили гривню, обмінюючи її по 1,25 рубля за 1 гривню замість номінальних 2,5 до 1. Водночас ціни на харчові продукти росіяни підняли вдвічі. З новим «курсом» обміну люди, у яких залишалася гривня, збідніли в чотири рази.

Українські банки продовжили нарощувати свою присутність у містах Донецької області, підконтрольних українській владі. Зокрема, 29 вересня почало роботу [перше відділення Ощадбанку в Слов'янську](#). До цього мешканці півночі області мали змогу отримати банківські послуги від цієї фінансової установи лише в кількох відділеннях міста Краматорськ. Окрім того, у Святогірську 12 жовтня [запрацював банкомат Ощадбанку](#).

З 5 вересня на території так званої «ДНР» було [встановлено новий курс](#) гривні – 1,25 рубля за 1 гривню.

>> ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ САНКЦІЙ ПРОТИ ПЕВНИХ ЮРИДИЧНИХ І ФІЗИЧНИХ ОСІБ

З 29 серпня на окупованих територіях Донецької області діяла [«постанова»](#), відповідно до якої на цю територію розповсюджувалися рішення влади РФ про запровадження спеціальних економічних заходів (санкцій) проти недружніх осіб. 29 вересня окупаційні адміністрації області ухвалили [додатковий список осіб](#), що потрапили під санкції лише на території так званої «ДНР». Окрім різноманітних економічних обмежень, цей «документ» передбачав вилучення всього майна зазначених осіб, яке перебувало на території «республіки». До цього списку потрапили 142 фізичні особи та два підприємства. Більшу частину цього списку становили колишні керівники Донецької області часів Януковича, які перебувають під санкціями на території України та Європейського Союзу.

>> ЗАПОРІЗЬКА АЕС

Протягом моніторингового періоду на Запорізькій АЕС відбувалися обстріли станції, від'єднання від енергомережі України, зупинка енергоблоків, холодний зупин. 6 жовтня місія [МАГАТЕ](#) відвідала станцію. Генеральний директор Рафаель Гроссі наголосив, що МАГАТЕ вважає Запорізьку АЕС українським атомним об'єктом. Станом на [11 жовтня](#) всі шість енергоблоків перебували в стані холодного зупину та не мали можливості виробляти пару, необхідну для забезпечення належної роботи станційних систем безпеки й тепла для опалення житла мешканців міста Енергодар. [15 жовтня](#) окупанти вдерлися в кабінет головного інженера станції та заявили, що робота станції переходить під контроль Москви. Станом на [18 жовтня](#) Запорізька АЕС була фактично знеструмлена. Ситуацію ускладнювало

зниження температури повітря, адже аварійне обладнання потребує температури 5–15°C. Джерелом тепла для забезпечення роботи цього обладнання є пара від експлуатації самих енергоблоків, саме тому має працювати хоча б один енергоблок.

>> ПІДПРИЄМСТВА

У жовтні окупаційна адміністрація Херсонської області активно експропріювала підприємства, власники яких відмовилися перереєструватися на її вимогу. Ці підприємства «передавалися» новим «власникам». Таких підприємств на першому етапі було більше ніж сто (за офіційною інформацією так званого «фонду державного майна», 112 «безхазяйних» підприємств).

>> БУДІВНИЦТВО

За даними моніторингу Донецької області, у Маріуполі військові РФ [завершили будівництво](#) трьох п'ятиповерхових будинків на 188 квартир. Хто отримав ці оселі, наразі не відомо. За обіцянками військового відомства РФ, до закінчення цього року мають побудувати ще дев'ять будинків. Окрім того, планували почати збирати 12 будинків з готових секцій.

У місцевих пабліках Луганської області також повідомлялося про спроби відновлення житлового фонду. Місцеві мешканці розповідали, що роботи виконують фірми з Інгушетії. До підсобних робіт залучали місцевих мешканців. З окремих будинків зняли залишки пошкодженої покрівлі, а потім закінчилися матеріали. У сезон осінніх дощів помешкання залишилися незахищеними від доступу води. Окрему небезпеку в таких випадках можуть становити спроби підключити електроенергію.

>> КРАДІЖКА УКРАЇНСЬКОГО ЗЕРНА

За даними моніторингу Луганської області, у черзі на відвантаження зерна в Старобільську та Сватовому стояли по 70 автівок. У цих містах окупанти [організували так звані «зони спрощеного митного контролю»](#). Зерно звідти відвантажували у вагони і вивозили в бік Росії. Це відбувалося досить повільно, оскільки ворог мав усього десять облаштованих для вивезення зерна вагонів.

[ТОВ «Нібулон» і ПрАТ «Агротон»](#) – найбільші аграрні компанії Луганщини. Після окупації їхні активи були практично захоплені російським підприємцем з Краснодару. В «Агротоні» на початку року залишалося 20 тис. т врожаю минулого року. Цього року на полях агрофірми на території Луганщини було зібрано ще 200 тис. т, однак усе це вивезли в РФ. Аналогічна ситуація і з продукцією «Нібулону». Зараз аграрії Луганщини співпрацюють з міжнародними організаціями, які можуть відстежити повний маршрут перевезення вкраденого зерна. Відповідна інформація буде передана до міжнародних судів. Окрім того, в «Агротону» забрали 40 одиниць автомобільного транспорту. Техніку з Новоайдарщини одразу перегнали до Перевальська, її відстежили за допомогою GPS.

1.2. Доступ до публічної інформації

Російські війська знищили в Комишувасі Северодонецького району Луганської області 150-метрову [телевежу](#), яка забезпечувала потреби в сигналі понад 200 тис. жителів Луганської і Донецької областей. Через відсутність Інтернету місцеве населення майже не отримувало поточної інформації про події на фронті. Тому окупанти не втрачали можливості маніпулювати громадською думкою. Не було Інтернет-зв'язку і в Херсонській області.

У Запорізькій області через ворожі обстріли, відсутність зв'язку та електромережі багато регіональних видань, телеканалів й інформаційних сайтів були змушені тимчасово припинити свою діяльність. Зі слів місцевих жителів з населених пунктів на тимчасово окупованих територіях, «Інтернет російський і слабкий».

Після деокупації Харківської області одним з пріоритетів стало [відновлення мобільного зв'язку](#) та доступу до Інтернету. На середину вересня майже в усіх населених пунктах був доступ до хоча б одного українського мобільного оператора. [Інтернет](#) було відновлено завдяки обладнанню «Starlink». Відновлення та розширення інформаційного представництва українських медіа було

одним з [пріоритетів](#). Одна з особливостей цієї інформаційної кампанії – запуск газети для інформування населення з деокупованих територій про злочини російської армії та події, що відбулися за пів року. Про це [заявив](#) міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко. Паралельно на деокупованих територіях розповсюджувався [інформаційний бюлетень](#) Інформаційного агентства «АрміяInform» у друкованому форматі.

2. Гуманітарна ситуація

У Херсоні росіяни продовжили «бонусний» період надання комунальних послуг. Так, згідно з «розпорядженням» так званої «воєнно-гражданської адміністрації» Херсонської області був продовжений період безкоштовного надання послуг Херсонводоканалу до кінця жовтня.

У частині багатоквартирних будинків станом на 23 жовтня вже дали тепло від Херсонської ТЕЦ, на яку окупанти завезли мазут. Ще 30 вересня очільник так званого «уряду» Херсонської області Сергій Єлісеєв повідомив про те, що РФ почала постачання газу та вугілля в Херсонську область. За його словами, в область завозилося 30 тис. т вугілля, яке буде розподілене між «воєнно-гражданськими адміністраціями».

Ціни постійно зростали. Тривожна ситуація склалася в Херсоні через окупантів, які почали закривати великі магазини та вивозити товари на лівий берег. З 19 жовтня запровадили заборону на в'їзд до Херсона з лівого берега, що унеможливило підвезення товарів і продуктів.

Голова Національної служби здоров'я України [Наталія Гусак](#) в інтерв'ю повідомила, що служба припинила оплати медичним закладам, розташованим на тимчасово окупованій території. Медичні заклади відповідно утримувалися за кошти російської влади. Зі зростанням інтенсивності бойових дій російські військові почали розміщувати своїх поранених у цивільних лікарнях області. У зв'язку з російською «евакуацією» більшість аптек Херсона зачинилися. Біля тих, які ще працювали, формувалися великі черги.

В [Енергодарі](#) Запорізької області [не було](#) світла та води: люди готували їжу на багаттях, закінчувалися продукти. У місті [Токмак](#) місцеві мешканці були позбавлені можливості отримати лікарську допомогу – лікарні були переповнені окупантами. Цивільних у лікарнях не приймали через завантаженість лікарів і відсутність ліжок-місць. Через низьку якість медичної допомоги та відмову командування російських окупаційних військ евакуювати тяжко поранених на територію Росії смертність серед них перевищувала 50%. У [Бердянську](#) медичні установи працювали, лікарі надавали місцевим мешканцям необхідну допомогу, забезпечували медикаментами. Частина персоналу евакуювалася.

Гуманітарна ситуація на підконтрольній території Донецької області залишалася стабільною. Населення мало доступ до води, харчових продуктів, медичних послуг. Звільнені райони Донецької області активно поверталися до нормального життя. 6 жовтня було повідомлено про [відновлення роботи відділень Укрпошти](#) в містах Лиман, Святогірськ і селищі Ярова. Доки не відремонтовані стаціонарні відділення, поштові послуги мали надаватися в мобільних відділеннях на базі автомобілів. Окрім того, у них можна було придбати товари першої потреби, а завдяки обладнанню «Starlink» – скористатися послугами Інтернету для зв'язку з рідними.

Незважаючи на початок робіт з відновлення газопостачання, міські адміністрації продовжували наполягати, що повноцінне тепlopостачання та газопостачання багатоповерхівок наразі неможливе. До прикладу, керівництво Краматорська, коментуючи журналістам перспективу підключення опалення та відновлення газопостачання багатоквартирного сектору, відповіло, що ані першого, ані другого не буде. Підключити газопостачання до багатоповерхівок неможливо, оскільки для цього необхідно зайти до кожної оселі та перевірити стан газового обладнання, а через оголошену обов'язкову евакуацію це просто неможливо.

Також міста забезпечувалися електрикою на мінімальній межі, тому було не зрозуміло, чи зможуть енергетики гарантувати стабільну роботу котельного та насосного обладнання. У разі припинення електропостачання за низької температури комунальні служби матимуть кілька годин, щоб злити систему. Оскільки в Краматорську понад 900 будинків з централізованим тепlopостачанням і сотні кілометрів трас, зробити це практично неможливо.

Окрім того, запуску теплопостачання заважала обов'язкова евакуація – на той час у багатоповерхівках було не більше ніж 15–20% мешканців. Опалювати весь будинок було б економічно нецільно. 80% осель, що пустують, усередину яких неможливо потрапити, створюють загрозу масштабної шкоди майну городян навіть у випадку незначної аварії на внутрішніх теплових мережах.

На початку жовтня очільник ОВА Павло Кириленко [оприлюднив результати попереднього підрахунку](#) збитків Донецької області від агресії РФ, який уряд України зробив спільно з групою Світового банку та Європейської комісії. У цьому звіті зафіксовані збитки станом на 1 червня 2022 року. Їх мінімальний розмір для Донецької області становить понад 26 млрд дол. Найбільше від російського вторгнення постраждав житловий фонд (40% від загального обсягу руйнації), транспорт (31%), торгівля і промисловість (10%). За підрахунками ОВА, станом на 3 жовтня в області були пошкоджені щонайменше 79 404 об'єкти інфраструктури, і, очевидно, ця цифра зростатиме, а разом з нею – і загальна сума, необхідна для відновлення.

На відновлення зруйнованої інфраструктури в захоплених містах Луганської області окупаційна влада відводила різні строки – від тижня до двох місяців, але за фактом жодних видимих наслідків відновлення не спостерігалось. Населені пункти були переважно без світла та газу. Подекуди вдалося подати воду на перші поверхи.

Жителі Луганщини, які потрапили під окупацію Росії, у соцмережах повідомляли про суттєве підвищення цін на всі групи товарів. Різниця цін порівняно з підконтрольною уряду України територією дуже відчутна. Зокрема, більш ніж у два рази були вищі ціни на картоплю, птицю (тушки курячі) і свинину.

За даними моніторингу Харківської області, від обстрілів найбільше постраждала критична інфраструктура, що забезпечувала електроенергію області. На тривалий час припинилося електропостачання області після обстрілу [10 жовтня](#). Другий за масовістю обстріл відбувся [31 жовтня](#), було два влучання в об'єкт енергетичної інфраструктури. В обидва рази повністю зупинився міський електротранспорт (у тому числі й метро). Після нетривалого періоду електропостачання [відновили](#). Після пошкоджень з 10 жовтня були запроваджені віялові стабілізаційні відключення та режим тотальної економії для забезпечення безперервної роботи електрики.

Цього року [централізованого опалення](#) на території міста Ізюм не буде, адже не вдалося повністю відновити всю критичну інфраструктуру міста. Через руйнування великої кількості багатоповерхових будинків відновлення опалення або неможливе, або з економічної точки зору не вигідне. Але місцева влада зазначала, що евакуація з регіону може бути лише добровільною на цьому етапі.

Для жителів трьох міст (Лозова, Мерефа та Люботин) було створено [консультативну лінію](#), на яку можна звертатися для розв'язання гуманітарних питань.

Для забезпечення нормального функціонування медичних установ Харківщини Управління ООН з обслуговування проектів вирішило подарувати додаткові [генератори](#) для лікарень, що допоможе забезпечити їх безперервну роботу. В Ізюмі представили новий [мобільний пологовий будинок](#).

2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади

Російська адміністрація в Херсонській області намагалася вибудувати систему суцільної недовіри та взаємної ненависті. Вона сприяла доносам на громадян за винагороду. З'явилася інформація про вбивства патріотично налаштованих осіб. Так, 13 жовтня стало відомо, що у своїй квартирі був застрелений з автоматичної зброї диригент обласної філармонії Юрій Кирпатенко. Він відмовився від співпраці з окупантами навіть після їхніх погроз. За «результатами» «референдуму» фіксувалися випадки викрадення людей, які відмовлялися від «голосування».

1 жовтня окупанти [викрали](#) гендиректора Запорізької АЕС і відвезли в невідомому напрямку, 3 жовтня [звільнили](#), повернувши на підконтрольну територію. [МАГАТЕ](#) звернулося до влади РФ і вимагало пояснень. Росіяни повідомили МАГАТЕ, навіщо [затримали](#) гендиректора станції, – «для проведення допиту». 10 жовтня російські терористи [викрали](#) заступника генерального директора Запорізької АЕС з персоналу Валерія Мартинюка і тримали його в невідомому місці.

Луганська ОВА 29 вересня [повідомила](#) про те, що росіяни не пускають до Латвії близько тисячі біженців з окупованих територій. На пункті пропуску «Бурачки» в Псковській області протягом чотирьох днів не випускали громадян України, які прагнули виїхати до Європи.

2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування

За даними моніторингу Запорізької області, з першого дня квазіреферендуму в соціальних мережах і телеграм-каналах почали з'являтися повідомлення про вручення [мобілізаційних](#) повідомлень і військових квитків чоловікам призовного віку, зокрема тим, які взяли участь у «голосуванні». 20 вересня так званий «голова» Запорізької ВЦА Євген Балицький оголосив про створення добровольчого батальйону ім. Судоплатова, який після «входження» регіону до складу Росії вирушить на фронт. 29 вересня він видав чергове «розпорядження» про мобілізацію понад 3 000 чоловіків у сумнівний добровольчий батальйон.

2.3. Евакуація

Виїзд через Крим з Херсонської області в моніторинговий період став майже неможливим після введення додаткових заходів безпеки внаслідок [вибуху на Кримському мосту](#) 8 жовтня, хоча автобусні маршрути для вивезення людей до Європейського Союзу продовжили працювати, але пасажирів, якщо їм вдалося пройти фільтраційні пункти в Криму та Кримський міст, могли застрягнути на кордоні Росії чи Білорусі з Європейським Союзом, де їх ретельно перевіряли російські прикордонники. Люди по кілька днів перебували на кордоні в абсолютно непристосованих для цього умовах.

З початку проведення так званого «референдуму» перетин через Василівку (Запорізька область) з Херсонщини був тимчасово обмежений. На початку жовтня запровадили нову процедуру перетину для власників машин і звичайних громадян. Так, від тих, хто покидав окуповану територію, вимагали, щоб вони отримували перепустки в комендатурах за місцем проживання. В анкетах ті, хто бажав виїхати, повинні були залишати значний обсяг персональної інформації: про членство в українських партіях, громадських організаціях, роботу на державній службі, службу в ЗСУ. Потрібно було вказати відомості, у тому числі домашні адреси членів родини, колишніх дружин / чоловіків, адреси на тимчасово окупованій території і там, куди їхала людина тощо.

Маємо багато свідчень про херсонців, які перебували з кінця вересня по кілька тижнів у чергах на лінії розмежування й були вимушені повернутися додому.

З 18 жовтня окупаційна влада в правобережних громадах Херсонської області та в місті Херсоні оголосила «переміщення» цивільного населення. З 19 жовтня «евакуація» стала обов'язковою для деяких категорій населення (представників окупаційної адміністрації, працівників бюджетної сфери, у тому числі вчителів). З 22 жовтня «евакуація» стала обов'язковою для всіх. Приходили повідомлення на телефони херсонців, у тому числі вночі, а також їм телефонували та інформували, як покинути Херсон.

Для збільшення «охочих» узяти участь в «евакуації» російська влада здійснювала заходи залякування. Так, уночі на телефони мешканців області приходили повідомлення про те, що ЗСУ будуть обстрілювати житлові квартали, тому треба терміново евакуюватися. У ніч з 21 на 22 жовтня було масово розіслано повідомлення українською мовою про те, що українські війська обіцяють влаштувати в Херсоні різанину.

У звітному періоді повністю зупинилося функціонування гуманітарного коридору з Луганської області на тимчасово окуповану територію Запорізької області. Це сталося після того, як 30 вересня було завдано ракетного удару по колоні автобусів, яка стояла в черзі в бік тимчасово окупованої території. Відомо про 33 загиблих і 88 поранених цивільних. Через трагедію виїзд на тимчасово окуповані території призупинився на невизначений строк.

У середньому до Запоріжжя евакуювалася 1–2 тис. людей за добу, проте з перших чисел жовтня пункт перетину вдалося пройти лише вісьмом особам. Для порівняння, 30 серпня було [евакуювано](#) 1 616 людей. У Василівці була [черга](#) з 4,5 тис. людей, які чекали дозволу від окупантів на виїзд з тимчасово окупованих територій.

Луганська ОВА [повідомила](#), що українські громадяни, які перебували в Криму та інших тимчасово окупованих територіях України, могли звідти виїхати та потрапити на контрольовану Україною територію через Грузію, Азербайджан і Казахстан. Роз'яснення щодо особливостей в'їзду / транзитного проїзду / виїзду через ці країни надало Міністерство закордонних справ України.

У Донецькій області тривала обов'язкова евакуація з підконтрольних Україні територій. Від її початку (з серпня) організовано область покинули 17 тис. осіб. За даними обласної адміністрації, в області все ще залишалася близько 350 тис. осіб. Водночас почав фіксуватися зворотний потік населення – люди поверталися до своїх домівок. Цьому сприяли успіхи на фронті – визволення Лиману та Святогірська. Окрім того, потік людей, які повертаються, пришвидшився на тлі інформації про відновлення газопостачання області.

3. Робота над ідентичністю

3.1. Зміни в стандартах освіти

За даними окупантів, станом на 1 вересня в Херсонській області відкрилися 77 шкіл. Станом на 10 жовтня відкритими вважалися 112 шкіл. При цьому охорона забезпечувалася в 92 школах і 55 дитячих садках.

Як повідомляли мешканці громад, ситуація зі школами досить неоднозначна. Так, за даними [Центру журналістських розслідувань](#), у школах Нижньосірогозької селищної громади окупанти не змогли розпочати навчальний рік. Місцеві гауляйтери знайшли «директорів» лише для трьох закладів загальної середньої освіти з 14, які діють на території селищної ради. Проте до них вони змогли набрати лише чотирьох учнів. Початок навчального року перенесли на 15 листопада. За українськими програмами в дистанційному форматі школи Нижньосірогозької громади розпочали навчальний процес ще у вересні. Причому в них навчалися навіть діти місцевих колаборантів.

З 6 по 21 жовтня були встановлені «канікули» в усіх державних бюджетних освітніх закладах загальної та середньої професійної освіти міста Херсона, Новокаховського міського округу, Олешківського, Білозерського, Бериславського, Голопристанського, Горностаївського Каховського та Снігурівського муніципальних округів. Причина – обстріли, що почастишали, а також збереження життя і здоров'я учасників навчально-виховного процесу. Це вже «треті» канікули, які влаштували окупанти із середини вересня. Перші були пов'язані з безпекою, другі – з «референдумом», треті – знову з безпекою.

Під час «канікул» окупанти вирішили влаштувати культурно-освітні програми для дітей у таборах РФ, загалом для 2 500 учнів. Подібні заходи з вивезення частини дітей шкільного віку та навчання можна вважати ідеологічною «обробкою» дітей, які будуть без батьків.

На окупованих територіях Луганської області тривала переорієнтація освітнього процесу під стандарти РФ. У так званому «Міністерстві освіти і науки «ЛНР» обговорили пріоритетні напрями системи освіти під час входження освітніх організацій до нормативно-правового поля РФ. Зокрема, за інформацією телеграм-каналів, що контролюються окупантами, 12 жовтня відбулася робоча нарада з «керівниками» управлінь освіти та методичних служб адміністрацій міст та районів так званої «ЛНР» з приводу змісту та методичного супроводу освітнього процесу у 2022–2023 навчальному році. Основні питання: забезпеченість підручниками, зміст історичної освіти, реалізація робочих програм виховання. Окремо згадувалися питання запровадження ставки радника директора з виховання та взаємодії з дитячими громадськими об'єднаннями.

Зауважимо, що понад 160 закладів освіти [Луганщини](#) зазнали руйнувань під час російського вторгнення, 19 з них не підлягають відновленню.

У моніторингу Харківської області згадано про цікавий прояв суспільної згуртованості – переорієнтацію освітнього середовища на потреби та особливості воєнних часів. [Харківська школа архітектури](#), релокована до Львова, оголосила, що пріоритетом для студентського навчання стане відбудова, реконструкція, будівництво будинків для ВПО.

3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У ході «евакуації» з Херсона окупантська адміністрація разом із сучасним медичним обладнанням лікарень, офісним майном, майном банків та установ, колекціями музеїв (за інформацією очевидців, окупанти вивозили майно з краєзнавчого та художнього музеїв) евакуювали й кілька пам'яток – генерала Маргелова, генералісимуса Суворова, адмірала Ушакова та князя Потьомкіна. Також вони відкрили склеп Потьомкіна в Єкатерининському соборі та евакуювали його останки, ще раз підкресливши надмірну важливість для своєї ідеології всіх цих духовних скреп.

У ході проведення квазіреферендуму й відразу після нього в промовах керівників окупантської адміністрації лунали обіцянки про подальшу долю української мови. Якщо навесні вони систематично викориняли все українське, а будь-яка книжка українською мовою вважалася націоналістичною або нацистською, то тепер з'явилися заяви (зрозуміло, що лише заяви) про те, що вони не збираються викориняти українську мову. Зокрема, Сергій Єлісеєв обіцяв, що українська мова в Херсонській області після її анексії буде вживатися разом з російською.

На практиці окупанти продовжили тероризувати місцеве населення за українську мову, українську символіку та українські книжки. Цей терор відбувався на рівні повсякденної практики окупантів.

Уповноважений з питань захисту державної мови виявив численні випадки [лінгвоциду](#) на території деокупованих громад Харківщини. Ідеться про близько 100 фактів, які стосувалися знищення літератури та мови, що були підтвержені під час проведення слідчих дій.

Ще у червні з'явилися повідомлення про те, що митрополит Єлісей з Ізюму [не засудив дії](#) Росії та не визнав повномасштабну агресію. Під час [окупації](#) він здійснював колаборантські дії (після захоплення Ізюму поїхав до Москви на зустріч). Одразу після початку деокупації Харківщини він [зник](#) з публічного простору, але був помічений у Белгородській області. Наразі його замінили та призначили нового тимчасового керівника Ізюмської єпархії Української православної церкви Московського патріархату (далі – УПЦ МП). Ним став митрополит харківський і богодухівський Онуфрій.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю тощо

У Запорізькій області від початку повномасштабної війни за сприяння Служби у справах дітей було [евакуйовано](#) 380 сімей опікунів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, 63 прийомні сім'ї, 34 дитячі будинки сімейного типу та 3 сім'ї патронатних вихователів. Усього вдалося перемістити з небезпечних місць понад 1 700 дітей.

Водночас окупанти почали [вивозити дітей](#) з тимчасово окупованого Енергодара до Росії. За словами мера Енергодара Дмитра Орлова, дітей вивозили «на відпочинок» до Краснодарського краю. Він додав, що будь-якої миті лінія фронту на херсонському, а слідом і запорізькому напрямках може бути перерізана. Подальші інтенсивні бої заблокують усі шляхи назад.

У Херсонській області також наприкінці вересня – на початку жовтня розпочалася кампанія запрошення дітей і їхніх батьків, учителів й усіх охочих виїхати на 21 день на «оздоровлення». Після оголошення [«воєнного стану»](#) в Херсонській області та заборони в'їзду на територію області всі ті, хто виїхав раніше, опинилися в невизначеному становищі. Особливо це стосувалося дітей.

За даними моніторингу Харківської області, гуманітарна допомога на деокупованих територіях покривала потреби найбільш вразливих категорій населення. Наприклад, видавалася гуманітарна допомога в [Балаклії](#) для людей похилого віку, людей з інвалідністю, багатодітним родинам.

У прикордонних громадах області проводилася примусова евакуація через високий ризик загострення ситуації та безперервні артилерійські обстріли. Так, було евакуйовано [підопічних](#) Куп'янського психоневрологічного інтернату. Дітей з [Шевченківського будинку-інтернату](#) було перевезено до безпечних закладів Київської області.

Одна з центральних проблем, з якою зіткнулися громади після деокупації, – [сексуальне насильство](#) над жінками з боку окупантів. Наразі виявлено та підтверджено декілька випадків, але їх реальна кількість набагато більша. [Постраждалі](#) рідко повідомляють про факти насильства та обирають мовчанку. Благодійний фонд [«Сильні»](#) надавав допомогу постраждалим від сексуального насильства людям і безкоштовні консультації з юридичних, медичних і психологічних питань. У місцевих групах у соціальних мережах поширювалася інформація про [гарячу лінію](#), на яку можна звернутися постраждалим від сексуального насильства.

II. ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

З 226 днів російсько-української повномасштабної війни російська армія [не обстрілювала](#) Миколаїв лише 35 днів. У жовтні почалися атаки безпілотними літальними апаратами іранського виробництва. У місті на кінець жовтня частково або повністю без вікон залишився фактично кожен другий багатоквартирний будинок. За словами [мера Миколаєва](#) Олександра Сенкевича, кількість людей, які проживали в місті, зменшилася вдвоє – до 220–230 тисяч осіб. Більшість з них – пенсіонери.

Одеська область також піддавалася систематичним ракетним атакам, акваторія Чорного моря біля узбережжя залишалася [замінованою](#). Наприкінці вересня РФ розпочала масовані повітряні атаки на Одесу та область дронами-камікадзе «Shahed 136». Уперше російські військові атакували Одесу дронами 23 вересня, [влучивши в порт і вбивши цивільну особу](#). Станом на 14 жовтня на південному напрямку ЗСУ збили [116 дронів](#). Загалом внаслідок збройної агресії Росії в Одеській області були [зруйновані або частково пошкоджені 666 об'єктів різних форм власності](#). Переважна частина – багатопверхівки, приватна забудова, школи, садочки та адмінбудівлі.

1. Зміни в системі управління

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

В умовах воєнного стану для влади цільових областей пріоритетними залишалися заходи, спрямовані на соціальний захист, у тому числі ВПО, медицину, підтримку бізнесу та безпеку.

>> **МІЖРЕГІОНАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ**

Регіони, які розташовані в тилу, і ті, що постраждали від воєнних дій і тимчасової окупації, продовжили взаємодіяти, переважно в гуманітарній сфері. Гуманітарні вантажі доставляли як органи влади й самоврядування, так і громадські структури й волонтерські ініціативи.

Так, Одеська міська рада продовжила допомагати Миколаєву в подоланні гуманітарних викликів. Зокрема, [з Одеси до Миколаєва відправили дві бригади](#), щоб допомогти усунути наслідки руйнувань. До складу кожної бригади ввійшли столяр, слюсар, електрик, тесляр, водій вишки.

Бригада працівників комунальних підприємств Івано-Франківська [допомагала](#) миколаївським комунальникам відновлювати житлові будинки, пошкоджені російськими обстрілами. Основні роботи – зашивання вікон фанерою. Матеріали для роботи надавала миколаївська влада. Франківська бригада працювала протягом двох тижнів.

Значні зусилля громади Донецької області були спрямовані на підтримку мешканців, які виїхали в інші частини країни. Для цього у співпраці з місцевими органами влади відкривалися гуманітарні хаби. Зокрема, під час звітного періоду відкрився вже 14-й центр «ЯМаріуполь», цього разу в [Чернівцях](#). Краматорська міська рада відкрила другий центр підтримки переселенців «Наш Краматорськ» у [Кисві](#). До цього центр працював у Дніпрі. У Дніпрі також запрацював центр Краматорського району [«Ми разом»](#).

>> **МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ**

На початку жовтня на Львівщину надійшла чергова партія гуманітарної допомоги від «Готельного холдингу Польщі» для облаштування додаткових місць для тимчасового проживання ВПО на терито-

рії області. Гуманітарну допомогу у вигляді побутової техніки та кухонних гарнітурів передали в заклади обласного підпорядкування, якими опікується департамент соціального захисту населення Львівської ОВА. Загальна сума допомоги становила понад 500 тис. грн.

>> МЕДИЧНА ДОПОМОГА

В Івано-Франківській обласній клінічній лікарні [хірурги із США](#) разом з українськими колегами провели 31 операцію для порятунку воїнів і осіб, які постраждали від війни. Про це під час пресконференції повідомила координаторка проекту, отоларингологиня Наталія Комашко. Вона зауважила, що ініціатива надати допомогу українським воїнам належить лікарям Академії пластичної і реконструктивної хірургії із США.

1.2. Доступ до публічної інформації

Львівська ОВА запровадила електронні звернення громадян через сайт адміністрації, які можна підписати «Дія.Підписом». На сайті адміністрації запрацювали три нові інструменти е-демократії, а саме – е-звернення, е-консультації, е-запити на публічну інформацію.

У Миколаєві запрацював [чатбот «Mykolaiv Help»](#), який допомагає мешканцям і гостям міста знайти корисну інформацію про гуманітарну допомогу, усунути аварійну ситуацію чи розв'язати іншу проблему. Щоб надіслати звернення, достатньо зайти зі смартфона в телеграм або вайбер і відповісти на прості питання.

За даними моніторингу Чернівецької області, воєнний стан і надалі негативно позначався на можливості громадян брати участь в ухваленні місцевих рішень. Водночас окремі активності все ж відбувалися. Наприклад, у місті Чернівці проводилися громадські слухання та публічні консультації з питань перейменування вулиць, [благоустрою територій](#), [онлайн-опитування молоді](#).

У кінці серпня ГО «Рух Чесно» [оприлюднила](#) огляд відкритості місцевих рад, згідно з яким серед рад обласних центрів найбільш відкритою була Чернівецька міськрада. Найгірші показники в Івано-Франківська та Запоріжжя. При цьому Запоріжжя розташоване близько до передової, а Івано-Франківська рада працює в умовах відносної безпеки. Що стосується облрад, то на противагу Івано-Франківській міськраді облрада опинилася на першому місці й розділила його з обласною радою Львова.

2. Робота над ідентичністю

2.1. Дискусії про національну ідентичність. Спільні цінності

На Одещині продовжили активно діяти російські [ботоферми](#) та [проросійські телеграм-канали](#). Також, на думку експертів, прокремлівські наративи витіснили майже всі інші фейки, які раніше траплялися в одеських [телеграм-каналах](#).

2.2. Мова: мова управління та публічної сфери, ЗМІ, мова повсякденного спілкування

4 жовтня представники Львівської ОВА та Стрийської районної ВА, члени міжвідомчих робочих груп Львівщини та Стрийщини обговорили питання про заборону використання російськомовного культурного продукту в Стрийському районі.

2.3. Зміни в стандартах освіти

Після масованих ракетних ударів по Львівщині 10 та 11 жовтня до кінця тижня (15 жовтня) школи Львівської міської територіальної громади працювали в онлайн-форматі, а дитячі садочки – у форматі чергових груп.

10 жовтня школи Одеської області через небезпеку ракетних та інших повітряних атак також [перевели](#) на дистанційне навчання до 14 жовтня, але вже 15 жовтня в Одеській ОВА повідомили, що з понеділка, 17 жовтня, навчальні заклади Одещини, де облаштовані укриття, відновлять роботу в очній або змішаній формі.

В Одеській ОВА [заявили](#), що в області 942 заклади освіти були забезпечені укриттями – це 53% від усіх наявних у регіоні. Вони мали або обладнані сховища, або укриття неподалік. Ідеться про училища, школи та дитячі садочки.

2.4. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

Тривала дерусифікація та деколонізація назв вулиць й інших топонімічних об'єктів у громадах Одеської області, а також дискусії навколо знесення або перенесення пам'ятників, пов'язаних із СРСР або Російською імперією. Такі процеси були активними в Одесі, Біляївці, Ізмаїлі, Рені, Роздільній, Арцизі, Білгород-Дністровському, Тарутиному, Южному.

У самій Одесі тривала епопея навколо статуї російської імператриці Катерини II. Низка громадських організацій і рухів послідовно вимагали її знесення. На президентському вебпорталі відповідна електронна петиція набрала необхідну кількість голосів, і її розглянув Глава держави. Зрештою, [Володимир Зеленський переадресував](#) це питання до міської ради Одеси. Нового імпульсу обговоренню надала заява міністра культури та інформаційної політики Олександра Ткаченка, про те що [Міністерство культури та інформації політики України](#) не проти демонтажу цього пам'ятника.

Проте міська влада відверто затягує процес і намагається перекласти відповідальність за рішення на містян. З цією метою одеський муніципалітет провів 19 вересня громадське обговорення у формі Інтернет-конференції. За результатами обговорення мерія визначила сім варіантів подальшої долі пам'ятника, один з яких запропонувала обрати містянам. Для цього з 20 вересня до 20 жовтня включно проводилося електронне опитування територіальної громади міста Одеси з використанням вебпорталу [«Соціально активний громадянин»](#) Одеської міської ради.

Це викликало подальшу ескалацію, і скульптурну композицію [щонайменше чотири рази](#) обливали фарбою або розмальовували прибічниками її демонтажу на знак протесту. Одеський міський голова Геннадій Труханов [відреагував](#) на такі акції та заявив, що в місті потрібно створити єдиний парковий комплекс імперського та радянського минулого. Туди, на його думку, слід перенести частину архітектурних пам'яток Одеси.

Представники громадських організацій румунської нацменшини нарікали, що з 30 пропозицій перейменувати вулиці в місті Чернівці на честь представників їхньої громади прийняли лише одну.

2.5. Свобода віросповідання

За даними моніторингу Чернівецької області, найбільш резонансною подією в релігійній сфері стало проведення 24 вересня [хресної ходи](#) понад тисячі вірян у селах Магала та Бояни, яку організував митрополит Банченський УПЦ МП Лонгін. Цей крок оцінили як публічний виклик владі, котра в серпні заборонила такий вид масових заходів. Поліція притягнула Лонгіна до адміністративної відповідальності, а той звинуватив правоохоронців у подвійних стандартах при застосуванні Зако-

ну України «Про правовий режим воєнного стану». Прихильники Лонгіна намагалися підкреслити «вибірковість» українського правосуддя.

Представники [16 сотні ДУК «Правий сектор»](#) вимагали перевірити монастирі та храми УПЦ МП у Чернівецькій області. Структури УПЦ МП продовжували підтримувати імідж «патріотичної церкви».

Помітною подією стало рішення релігійної громади села Вербівці Чернівецького району перейти з УПЦ МП до Православної церкви України (далі – ПЦУ). Причиною стала поведінка священника УПЦ МП, який перешкодив належному похорону загиблого військового-односельця. Ситуація розвивалася конфліктно: представники громади після відмови передати їм ключі зрізали замки й здобули контроль над храмом. Чернівецько-буковинська єпархія УПЦ МП такі дії оцінила як рейдерське захоплення, а також стверджувала про «сфабриковані документи про примусовий перехід до ПЦУ».

У медіапросторі активізувалося питання про потребу «розв'язання питання УПЦ МП», а на засіданні обласної ради церков і релігійних організацій при Чернівецькій ОВА стався словесний конфлікт між представниками ПЦУ та УПЦ МП щодо «хресної ходи» до Почаєва.

Депутати Тернопільської районної ради одногослоно [підтримали заборону діяльності](#) УПЦ МП на території України. Вони наголосили, що московський патріархат – ворожа структура до незалежності та цілісності України. У зв'язку з цим депутати районної ради підтримали звернення депутатів Тернопільської обласної ради щодо врегулювання на законодавчому рівні діяльності УПЦ МП і реєстрації релігійних організацій.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> РЕЛОКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ

В Україні тривала релокація бізнесу з постраждалих від війни регіонів у більш безпечні. 2 вересня на зустрічі начальника ОВА Івано-Франківської області Світлани Онищук з представниками бізнесу, релокованого на Прикарпаття, було оголошено про створення при ОВА [асоціації](#) для допомоги й координації співпраці між владою та представниками релокованих підприємств. Це сприятиме покращенню роботи релокованого бізнесу, дозволить наповнювати місцеві бюджети громад, забезпечить робочими місцями як ВПО, так і місцеве населення.

Станом на 20 вересня в Івано-Франківську успішно [працювало](#) 61 релоковане підприємство. Ще шість аналізували отримані пропозиції. Щоб допомогти бізнесу, який активно переїжджав до Франківська, запрацювала платформа «Save Business Now», де зібрана актуальна інформація як для орендодавців, місцевого бізнесу, так і тих, хто тільки розглядає місто для переїзду. На час проведення моніторингу були 524 актуальні пропозиції роботи, з них 43 – на 22 релокованих підприємствах.

Для фінансової підтримки підприємств в Івано-Франківській області запрацювала програма надання мікрогрантів для розвитку релокованого бізнесу. Вона реалізовувалася в межах [проєкту](#) «Підтримка підприємців і життєзабезпечення», який фінансувався та впроваджувався Програмою розвитку ООН в Україні у співпраці з Івано-Франківською ОВА та Івано-Франківською міською радою для суб'єктів підприємницької діяльності мікро- та малого бізнесу, який перемістився або в процесі переміщення на територію області. Планувалося надати 20 грантів по 4 000 дол. США, адміністратором грантової програми виступила Івано-Франківська торгово-промислова палата.

Станом на 9 жовтня у Львівську область було релоковано 220 підприємств, з них 153 – розпочали свою діяльність. Від початку повномасштабної війни Львівська ОВА отримала 956 заявок на релокацію підприємств. Серед них найбільше з галузі легкої промисловості, машинобудування та металообробки.

На Львівщині заклали капсулу під будівництво [нового Львівського хлібопекарського заводу](#). В об'єкт інвестують 20 млн євро. Частково новий комплекс буде релокованим, тому що використовуватиме виробничі потужності, які перевезуть з Харківщини. Частина працівників також переїде на Львівщину. Нове виробництво дозволить створити 3 тис. робочих місць, тисяча людей працюватиме на заводі, ще дві тисячі – на суміжних підприємствах. Зокрема, 500 з них – це ВПО з Харкова, які працювали на підприємстві, а 2 500 – працевлаштовані місцеві жителі.

Релоковані підприємства продовжували робити внесок в економіку Чернівецької області. За даними Державної фіскальної служби України, упродовж семи місяців 2022 року вони сплатили до місцевих бюджетів територіальних громад понад 2 млн грн.

Міська влада Чернівців повідомила про новий тренд – евакуацію великих виробництв, які, імовірно, залишаться в місті назавжди. Водночас недостатні інфраструктурні умови перешкоджали релокації окремих видів виробництв.

>> **МІСЦЕВІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ**

За підтримки ОВА у Львівській області почала діяти [Програма підтримки бізнесу](#) на період воєнного стану.

Основні три інструменти Програми:

- надання безповоротної фінансової допомоги релокованим виробничим підприємствам. Така допомога становить 100 тис. грн за умови, що підприємство перереєструється на території Львівської області. Також підприємство отримує додаткових 100 тис. грн, якщо створить не менше ніж 20 нових робочих місць;
- ваучерна підтримка на маркетингові послуги або послуги сертифікації. Вона передбачає не більше ніж 50 тис. грн на маркетингові ваучери та 80 тис. грн на ваучери для сертифікації продукції;
- безповоротна фінансова допомога на закупівлю обладнання в окремих виробничих галузях. Таким підприємствам буде надано фінансову допомогу розміром не більше ніж 500 тис. грн на закупівлю обладнання. Серед умов – створення не менше ніж п'яти робочих місць.

Загальна сума грантів, які отримали підприємства на Львівщині, становить понад 1 млн 680 тис. євро. Станом на 30 вересня 33 релоковані підприємства отримали від Львівської ОВА по 100 тис. грн фінансової підтримки.

3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами

>> **ДОПОМОГА АРМІЇ**

У межах ініціативи «1 000 автомобілів свободи» із Самбірщини Львівської області передали три автівки для військових у зону проведення бойових дій. На Львівщину автомобілі допомогли доставити естонські волонтери за підтримки благодійної організації «United Delivery Mission». Усі транспортні засоби укомплектували повними баками пального, маскувальними сітками для автомобілів і каністрами дизельного палива. Окрім того, ЗСУ планували передати 2 дрони, 15 тактичних рюкзаків і запчастини для автомобілів. Загалом від початку повномасштабної війни «United Delivery Mission» передала 117 транспортних засобів для українських військовослужбовців.

Координаційний центр [#SaveUkraineNow](#) передав прикарпатським військовим велику партію обладнання для забезпечення цифрового зв'язку вартістю понад 1,2 млн грн. Координаційний центр [#SaveUkraineNow](#) створений у лютому в партнерстві з Івано-Франківською міською радою, військовими, громадськими організаціями та бізнесом. Займається комплексною підтримкою батальйонів з Прикарпаття на передовій та отримує запити напряду від військового командування.

Наприкінці вересня міський голова Івано-Франківська Руслан Марцінків розповів, що місто самостійно закуповує [зимову](#) форму для батальйону Територіальної оборони. «Перша проблема зараз буде – зимова форма. Держава не справляється з кількістю зимової форми. Довелося нам для нашої тероборони замовити зимову форму на весь батальйон», – сказав мер. Буржуйки для захисників робить франківський локомотиворемонтний завод та інші підприємства. Передають їх за можливості на передову.

>> ВОЛОНТЕРСТВО

6 вересня на сесії Івано-Франківська міська територіальна громада першою в Україні затвердила [Програму сприяння розвитку волонтерства на 2021–2025 роки](#). Основу програми розробив Офіс Ради Європи. Івано-Франківськ уже давно співпрацює з волонтерськими організаціями. Зараз, звісно, акцент робиться на допомозі армії.

Ухвалена депутатами програма передбачає забезпечення сприятливих умов для розвитку волонтерства; підвищення рівня самоорганізації жителів територіальної громади для участі у волонтерській діяльності; сприяння інституційному розвитку організацій та установ у громаді, які залучають до своєї діяльності волонтерів. Вона також покликана популяризувати й посилити участь мешканців громади у волонтерській діяльності за допомогою постійної інформаційно-просвітницької кампанії; забезпечити системну участь організацій та установ, що залучають волонтерів, до формування та розв'язання питань місцевого значення, посилити комунікації між ними та з ОМС; сприяти розвитку волонтерських мереж.

Міська рада заявила про зацікавленість у розвитку волонтерства та прагнення залучити активних мешканців до життя громади, соціально-економічного розвитку й розв'язання актуальних питань. Програма покликана координувати дії всіх, хто хоче бути корисним громаді, а також армії під час війни.

Внесок благодійних організацій і волонтерів у майбутню перемогу важко переоцінити, адже вони забезпечують надійний тил. Водночас у публічному просторі продовжили звучати теми псевдоволонтерства. Так, [у Чернівецькій ОВА повідомили](#), що невідомі на підроблених бланках розсилали від її імені листи з пропозицією переказати кошти «на потреби ЗСУ».

Івано-Франківський міський суд обрав запобіжний захід засновнику [БФ «Медична фундація»](#) Богдану Луцаку, якого досудове слідство підозрює в незаконному використанні з метою отримання прибутку благодійних пожертв. Затриманий організував збір коштів на придбання транспортних засобів і військового спорядження для ЗСУ. Разом зі спільниками він ввозив на територію України різні технічні засоби, декларуючи їх як допомогу для армії. Проте замість того, щоб безоплатно передавати ввезені цінності до військових частин, підозрюваний разом з іншими працівниками благодійного фонду продавав їх.

>> ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА

Івано-Франківщина прихистила близько 6 000 жителів Херсонщини, що сприяло відкриттю [хабу](#) «Я – Херсон» для вихідців з регіону. Тут херсонці можуть отримати гуманітарні набори, ліки та предмети гігієни. Також їм допомагають у пошуку житла та роботи. «А щоб легше соціалізуватися в Івано-Франківську, охочих можуть залучати до участі в соціальних проектах центру. Це все дуже важливо для наших людей», – наголосив голова Херсонської ОВА Ярослав Янушевич, який був присутній на відкритті хабу.

За даними моніторингу Миколаївської області, обсяг гуманітарної допомоги протягом аналізованого періоду зменшився. Тип «гуманітарки» також поступово міняється. Доставляють не тільки харчові продукти, але й [товари довгого зберігання та будматеріали](#).

>> УСПІШНІ ФАНДРЕЙЗИНГОВІ ІНІЦІАТИВИ

Телеграм-канал «Миколаївський Ванек» за менш ніж п'ять годин зібрав [5 млн 600 тис. грн](#) на пікапи та вантажівки для українських захисників на південному фронті. Цей збір було оголошено на прохання генерал-майора Дмитра Марченка, який з перших днів повномасштабного вторгнення РФ керував обороною міста.

У Чернівцях волонтери [провели акцію](#) на підтримку Миколаївського зоопарку «Портрет за донат для зоопарку». Усі охочі могли отримати свій портрет з улюбленою твариною від відомого ілюстратора Сашка Даниленка за благодійний внесок на користь звіринця. За підсумками акції зібрано 87 303,8 грн.

На терасі «Промприладу» в Івано-Франківську провели перший благодійний ярмарок [«Lastivka garage sale»](#). Франківці – місцеві та ВПО – продавали одяг, посуд, книги та картини. Було зібрано 35 тис. грн і передано Сергію Жадану на автомобіль для військових у Харкові. На думку організаторів, це хороша можливість не тільки допомогти військовим, а й людям, які переїхали до Франківська з інших міст, купити потрібні речі за доступними цінами, познайомитися з місцевими жителями, знайти друзів і гарно провести час.

>> ПРОВЕДЕННЯ АКЦІЙ

23 вересня в Івано-Франківську [переселенці з Херсонщини](#) провели акцію «Херсон – це Україна». Активісти зібралися в херсонському хабі, щоб висловити свою позицію з приводу проведення окупантами РФ квазіреферендуму. *«Ми засуджуємо проведення російським окупантом так званих «референдумів» в українських регіонах, зокрема у Херсонській області, щодо приєднання до РФ. Це – сфальшоване голосування із заздалегідь визначеними результатами, яке матиме нульову легітимність»*, – зазначила виконавча директорка громадського центру «Нова генерація» Оксана Глебушкіна.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

Станом на 30 вересня у 18 закладах Львівської області перебувало 488 дітей (ВПО в складі організованих груп закладів), з них 232 дитини-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Серед них як немовлята, так і діти старшого шкільного віку, яких евакуювали з Донецької, Луганської, Харківської, Київської, Чернігівської, Запорізької, Миколаївської та Сумської областей. На території області розмістилося 9 дитячих будинків сімейного типу та 6 прийомних сімей (83 дитини), які прибули із зони проведення бойових дій. Дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї облаштувалися в Самбірському, Стрийському, Червоноградському, Львівському районах і в м. Львів.

Станом на 4 жовтня в Одеській області на облік як ВПО стали [116 тис. 322 особи](#), серед яких 34 тис. 745 дітей; 4 тис. 280 осіб з інвалідністю.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Питання розселення ВПО, покращення побутових умов у місцях їх компактного проживання, виплат залишалися у фокусі як влади, так і міжнародних організацій.

>> ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

За даними моніторингу Чернівецької області, велика кількість ВПО, а також очікування на нову хвилю переселенців продовжували впливати на зусилля влади та добровольців розв'язати проблему доступного житла. Почали здавати в експлуатацію перші модульні будинки. Так, у Вижицькій громаді [заселили дві родини](#) в містечко, що будують коштом японських підприємців за координації БФ «Relocation: UA». [У Банилівській громаді](#), де в середині вересня підписали меморандум про співпрацю з американською компанією «CDAG INTERNATIONAL» і румунськими грантодавцями, перші помешкання мають намір відкрити вже в листопаді. [У Чернівцях](#) у грудні планують почати експлуатацію модульних будинків, які надасть як гуманітарну допомогу уряд Чехії.

Тривало й переобладнання комунальної власності під житло. У [Сокирянській громаді](#) планують розмістити в такому житлі 70 людей, у [Чернівцях](#) хочуть пристосувати приміщення колишнього дитсадка та комунального житлового ремонтно-експлуатаційного підприємства. У Чернівецькій ОВА [звітували](#), що 20 млн грн витратять на переобладнання й створення таким чином 440 місць для проживання ВПО.

Окремі благодійники оголошували про видачу грантів на оренду житла для переселенців. З такою ініціативою виступив [БФ «Карітас Чернівці»](#), який платитиме 7 тис. грн щомісяця впродовж трьох місяців.

Станом на 9 жовтня, за даними Львівської ОВА, кількість офіційно зареєстрованих ВПО в області становила 252 422 особи. Тривала робота зі створення оперативного резерву місць для людей з областей, де тривають бойові дії. Основну частину планували створити завдяки ремонту наявних гуртожитків і переобладнанню нежитлових приміщень у житлові. Для цього у Львівській ОВА виконували обласну Програму реалізації пріоритетних інфраструктурних проєктів у Львівській області, у межах якої затвердили фінансування ремонтних робіт 29 закладів на загальну суму 199,5 млн грн. Уже було відремонтовано 9 закладів і створено 942 місця для проживання ВПО.

У селищі Кути Косівського району Івано-Франківської області завдяки БФ «Карітас» і Кутській громаді облаштували [прихисток](#) для ВПО. У будівлі, збудованій ще у 1907 році, зможуть тимчасово проживати 80 переселенців.

[Чехія](#) побудує в Тернополі житло для вимушених переселенців, повідомили в міській раді. Меморандум про допомогу переселенцям з чеською делегацією підписали у вересні. Тернопіль виділить земельну ділянку для облаштування житла для ВПО. Це будуть будинки блокового типу. Побудувати їх планують за два місяці. Чехія ж забезпечить виготовлення, перевезення й облаштування помешкань. Зараз у Тернополі проживає понад 28,2 тис. офіційно зареєстрованих ВПО.

>> ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВПО

Місцева влада Чернівців показала приклади залучення ВПО до управління комунальними підприємствами. Так, у м. [Чернівці](#) КП «Трест зеленого господарства» очолила Марина Дзюка, котра раніше працювала на аналогічному підприємстві в Маріуполі.

У медичних закладах Тернополя працювало 35 переселенців. Усього у Тернопільській [міській територіальній громаді](#) було працевлаштовано 150 ВПО.

>> МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА

Релокована до Чернівців [команда БФ «Право на захист»](#) за фінансової підтримки Гуманітарного фонду для України та Агентства з питань технічного співробітництва та розвитку оголосила для громадських організацій та благодійників Чернівецької, Вінницької і Львівської областей конкурс мікрогрантів, коштом яких заплановано покращити перебування в закладах, які опікуються ВПО, людьми похилого віку, з особливими потребами, а також дітьми.

[ТОВ «Самсунг Електронікс Україна Компані»](#) у співпраці з організацією Червоного хреста України надало трьом громадам Чернівецької області побутову техніку для потреб переселенців у місцях їх компактного проживання.

>> НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Наприкінці серпня у всіх районах Львівської області запрацювали консультаційно-координаційні центри для ВПО при районних ВА Львівщини. У таких центрах надають юридичну й психологічну допомогу для ВПО.

У Львові створили гуманітарний хаб для ВПО «Луганщина моя». У хабі переселенці з Луганщини, які проживають у Львові, зможуть отримати гуманітарну допомогу та безкоштовні юридичні послуги. Також щочетверга фахівці Львівського міського центру зайнятості надають відвідувачам консультації з питань зайнятості.

4.3. Потреби учасників територіальної оборони. Реагування. Мобілізація

Створений з ініціативи Львівської ОВА [Офіс підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей](#) забезпечує оперативний розгляд і розв'язання проблемних питань добровольців, резервістів, військовослужбовців, які беруть участь в обороні держави, ветеранів російсько-української війни та членів їхніх сімей.

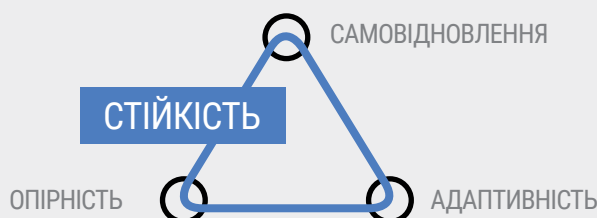
Як розповіла координаторка Офісу Анна Кузюта, за 100 днів роботи установи сюди звернулося майже 800 осіб. Великий блок питань, з якими допомагає на теперішній час офіс, – це проходження військової служби, військово-лікарські комісії і побутові питання. До роботи Офісу на постійній основі залучають представників територіальних органів Пенсійного фонду, соціального захисту населення у Львівській області, Національної академії сухопутних військ імені Петра Сагайдачного, Ради адвокатів Львівської області, юридичної клініки Львівського національного університету імені Івана Франка, а також психологів і волонтерів.

У Чернівецькій області виклики у сфері [мобілізації](#) звучали менш гостро, принаймні публічно. Співробітники територіального центру комплектування та соціальної підтримки продовжували вручати повістки, у т. ч. у громадських місцях. Водночас у медіа та соцмережах зафіксовано менше матеріалів на цю тему.

МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ

Концептуальна рамка підходу Національної платформи стійкості та згуртованості

СТІЙКІСТЬ – суспільна практика на національному, регіональному та місцевому рівнях, яка створює можливості для подолання викликів і трансформації.

Ми вимірюємо її в трьох площинах:

- **адаптація** суспільних систем та інститутів до криз і різких змін середовища;
- **самовідновлення** – мобілізація громадян, інститутів для розв'язання різних гуманітарних, соціальних і безпекових завдань у співпраці;
- **опірність** – стабілізація моделей співпраці між владою, бізнесом, громадянським суспільством, які сприяють підвищенню рівня міжсекторальної довіри в ході трансформації.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ – стан соціальних зв'язків у суспільстві між суспільними групами (по горизонталі) та між суспільством і владою (по вертикалі). Вимірюється за рівнями довіри та нормами взаємності (розвитком позитивного соціального капіталу); міцністю громадянського суспільства; наявністю інститутів управління конфліктами (наприклад, відповідальна демократія, незалежне судочинство тощо).

СТІЙКІСТЬ І СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ базуються на спільних підходах і цінностях, розмаїтих моделях взаємодії.

>> **ФОКУС:**

- на акторах, змінах в управлінні, оцінюванні вразливості, здатності до адаптації, трансформації на відміну від повернення в попередній стан.

>> **ЗБІР ДАНИХ:**

- тимчасово окуповані та прифронтові території – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Харківська області;
- території, де не ведуться бойові дії, – Одеська, Миколаївська, Тернопільська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ – публікації в ЗМІ, рішення органів влади, проекти рішень органів влади, дані опитувань громадської думки, дані в соціальних мережах, звіти неурядових організацій, будь-яка інша оприлюднена інформація. Дані збирають координатори Національної платформи стійкості та згуртованості в 12 областях, спираючись на джерела даних, власне розуміння стану справ і залученість у місцеві процеси згуртованості.

>> ПРОБЛЕМАТИКА

На тимчасово окупованих територіях:

- **Динаміка окупації.** Просування російських військ, становище окупованих населених пунктів; позиції мешканців регіону / громади / політичних сил щодо російських окупаційних і військових дій.
- **Зміни в системі управління.** Рішення та інформація від окупаційної влади; прояви колабораціонізму; вилучення майна; експропріація продуктів окупаційними адміністраціями.
- **Гуманітарна ситуація.** Фільтраційні дії окупаційної влади; примусова депортація та її напрямки; захоплення заручників; рекрутинг у збройні формування; характер евакуації; руйнування; доступ до медичної допомоги.
- **Робота над ідентичністю.** Робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів, примусова русифікація; російські державні стандарти освіти; політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення; діяльність релігійних організацій.
- **Зміни в соціальній структурі.** Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю.

На територіях, де не відбуваються бойові дії:

- **Динаміка військових дій.** Обстріли / озброєння, застосоване проти мирного населення; руйнування.
- **Зміни в системі управління.** Організація діяльності органів влади та доступ громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні; доступ до публічної інформації; координація дій волонтерів і влади, а також органів влади між собою, органів влади та військових, волонтерів і військових тощо.
- **Гуманітарна ситуація.** Доступність питної води, їжі, зв'язку, електроенергії; доступ до медичної допомоги; надання гуманітарної допомоги на регіональному рівні.
- **Зміни в суспільному середовищі.** Ставлення в громадах до змін у символіці, календарях (свята, пам'ятні дні); перейменування вулиць та інших об'єктів; робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів; громадянське суспільство та бізнес, ринок праці.
- **Становище внутрішньо переміщених осіб.** Забезпеченість житлом і роботою; інтеграція в громаду, що приймає; мережування.

>> ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИХОДУ ЗВІТУ

Початковий моніторинговий звіт охоплює перші чотири місяці широкомасштабного вторгнення (лютий – червень), починаючи з 24 лютого 2022 року; наступні звіти – по два місяці.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень –
неурядовий непартійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, здійснюємо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook – <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства.

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України
Випуск 3. Вересень – жовтень 2022 року

Горобчишина Світлана Анатоліївна
Коваленко Ольга Сергіївна
Скворцова Валерія Олегівна

Редакторка – Добоні Мар'яна Іванівна

Дизайнер – Буравченко Сергій Валерійович

Електронне видання

Випуск 24.11.2022

